

บทวิจารณ์หนังสือ: **Social Darwinism and Nationalism in Korea: The Beginnings (1880s-1910s): "Survival" as an Ideology of Korean Modernity** ของวลาดิเมียร์ ทิโคนอนอฟ

สุพลธัช เตชะบุรณะ *

สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย

Book Review: **Social Darwinism and Nationalism in Korea: The Beginnings (1880s-1910s): "Survival" as an Ideology of Korean Modernity** by Vladimir Tikhonov

Suphontat Techaburana *

School of Liberal Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Article Info

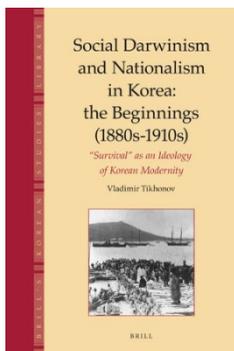
Book Review

Article History:

Received 28 September 2019

Revised 20 June 2020

Accepted 28 May 2021

หนังสือเล่มนี้เป็นผลงานการวิจัยของผู้เขียนที่สนใจศึกษาลัทธิดาร์วินทางสังคม (social Darwinism) ในประวัติศาสตร์เกาหลีสมัยใหม่ โดยผู้เขียนได้รวบรวมและปรับปรุงบทความที่เคยตีพิมพ์ตามวารสารวิชาการต่างๆ เข้าด้วยกัน หากพิจารณาประวัติและภูมิหลังของผู้เขียนนั้น จะพบว่าปัจจุบัน ทิโคนอนอฟเป็นอาจารย์ประจำภาควิชาวัฒนธรรมศึกษาและภาษาตะวันออก มหาวิทยาลัยออสโล (University of Oslo) ประเทศนอร์เวย์ โดยรับผิดชอบสอนรายวิชาทางด้านประวัติศาสตร์เกาหลีสมัยใหม่ และหากพิจารณาผลงานทางวิชาการที่ตีพิมพ์ในรูปของหนังสือ นั้น จะเห็นได้ว่า ทิโคนอนอฟสนใจที่จะเล่นประเด็นในประวัติศาสตร์เกาหลีสมัยใหม่เป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างเช่น หนังสือที่ผู้วิจารณ์กำลังกล่าวถึงนี้ หรือหนังสือ *Modern Korea and Its Others: Perceptions of the Neighbouring Countries and Korean Modernity* ซึ่งตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Routledge ในปี 2015 เป็นต้น¹

* Corresponding author
E-mail address:
gangyeonghun@gmail.com

¹ "Department of Culture Studies and Oriental Languages, Faculty of Humanities," University of Oslo, <https://www.hf.uio.no/ikos/english/people/aca/korean-studies/vladimit/index.html> (accessed September 13, 2019).

หนังสือเล่มนี้มีจุดประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของกระแสลัทธิดาร์วินทางสังคมในหมู่ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ในช่วงสี่ทศวรรษสุดท้ายที่คาบเกี่ยวกันระหว่างสมัยราชวงศ์โชซอน (Joseon Dynasty) กับสมัยอาณานิคมของญี่ปุ่น นั่นคือช่วงทศวรรษ 1880 จนถึงทศวรรษ 1910 หากพิจารณาประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวจะพบว่า ถือเป็นช่วง “หัวเลี้ยวหัวต่อ” ของคาบสมุทรเกาหลีก็ว่าได้ เนื่องจากในเวลานั้นกระแสลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังอยู่ในกระแสสูง ทำให้ชาติมหาอำนาจทั้งจากโลกตะวันตกและตะวันออกพยายามเข้ามามีอิทธิพลเหนือคาบสมุทรแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็น จีน ญี่ปุ่น และรัสเซีย ชาติที่เข้ามามีอิทธิพลในคาบสมุทรเกาหลีโดดเด่นกว่าชาติอื่น ๆ ในช่วงสมัยใหม่ของเกาหลีคือญี่ปุ่น ซึ่งกลายเป็นชาติมหาอำนาจใหม่ในโลกตะวันออกแทนที่จีนภายหลังการปฏิรูปเมจิในปี 1868

การที่คาบสมุทรเกาหลีต้องปะทะกับการแข่งขันของมหาอำนาจชาติต่าง ๆ ที่มีต่อตนเองนั้น ส่งผลให้ลัทธิชาตินิยมเติบโตขึ้นในหมู่ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ พร้อมกับการเข้ามาของลัทธิดาร์วินทางสังคมที่มาจากแก่นของลัทธิชาตินิยมให้มีความเข้มข้นมากขึ้น กล่าวคือ ลัทธิดาร์วินทางสังคมจะอธิบายเรื่อง “ความอยู่รอดของผู้ที่แข็งแรงที่สุด” (survival of the fittest) นั่นคือบุคคลจะขึ้นมาเป็นอำนาจในสังคมได้ ก็เพราะมีคุณลักษณะที่เหมาะสมกว่าหรือดีกว่าผู้อื่นแต่กำเนิด² คำอธิบายนี้ถูกนำมาปรับใช้ในเชิงการเมืองในเวลานั้นเพื่อสร้างความชอบธรรมในการเข้ายึดอำนาจของชาติมหาอำนาจต่าง ๆ โดยอุปมาชาติมหาอำนาจเป็นบุคคลที่มีความเข้มแข็งและแข็งแรงกว่าบุคคลที่อ่อนแอซึ่งเปรียบได้กับชาติที่ถูกยึดครองอันเนื่องมาจากความล่าช้าทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เมื่อเป็นเช่นนี้ลัทธิดาร์วินทางสังคมมีส่วนสำคัญให้บางชาติหันมาพิจารณาจุดอ่อนของตนเอง อย่างในที่นี่คือกรณีของเกาหลี เพื่อปรับปรุงให้เป็นชาติที่เข้มแข็งพร้อมจะ “เผชิญหน้า” กับชาติมหาอำนาจที่เข้ามารุกรานนั่นเอง

โครงสร้างการนำเสนอเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด 6 บท (ไม่รวมส่วนแรกที่เป็นส่วนนำและส่วนสุดท้ายที่เป็นบทสรุป) ซึ่งสามารถแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ ๆ ได้ดังนี้คือ ส่วนแรกจะกล่าวถึงประวัติความเป็นมาหรือภูมิหลังการเข้ามาของลัทธิดาร์วินทางสังคมที่ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่รับมาจากภายนอก และส่วนที่สองจะกล่าวถึงอิทธิพลของลัทธิดังกล่าวต่อสังคมในประเด็นปลีกย่อยต่าง ๆ ได้แก่ ศาสนา การศึกษา และเพศ

² “Social Darwinism,” HISTORY, <https://www.history.com/topics/early-20th-century-us/social-darwinism> (accessed August 16, 2019).

1. ความเป็นมาและการแพร่กระจายลัทธิดาร์วินทางสังคมในคาบสมุทรเกาหลี

หากพิจารณาภูมิหลังและการแพร่กระจายลัทธิดาร์วินทางสังคมในคาบสมุทรเกาหลี จะพบว่า เกาหลีรับลัทธินี้จากภายนอกทั้งทางตรงและทางอ้อมจาก 3 แหล่งที่สำคัญคือ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และจีน ดังจะเห็นได้ว่าในบทที่ 2 *Social Darwinist Pioneers: The Cases of Yu Kiljun and Yun Chi'ho* ที่โคโนฟซึ่ให้เห็นบทบาทของปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ 2 คนในฐานะผู้เผยแพร่ลัทธินี้รุ่นแรกๆ ในคาบสมุทรเกาหลี นั่นคือ ยูกิลจุน (Yu Gil-jun) และยุนช็โฮ (Yun Chi-ho) ปัญญาชนทั้งสองคนนี้มีจุดร่วมกันที่น่าสนใจอยู่ 2 ประการคือ ประการแรก ทั้งยูและยุนต่างเป็นปัญญาชนที่เคยสัมผัสกับระบบการศึกษาสมัยใหม่ในญี่ปุ่น และได้รับลัทธิดาร์วินทางสังคมจากเอ็ดเวิร์ด มอร์ส (Edward Morse) นักชีววิทยาชาวอเมริกันที่มาสอนทางด้านสัตววิทยา (zoology) ในมหาวิทยาลัยโตเกียว มอร์สถือเป็นบุคคลสำคัญที่สมทานลัทธิดาร์วินทางสังคม และมีโอกาสเผยแพร่ลัทธินี้แก่บุคคลทั้งสองในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในญี่ปุ่นขณะนั้น³ ส่วนประการต่อมาคือ ทั้งยูและยุนต่างเล็งเห็นปัญหาของโซซอนหรือเกาหลีในขณะนั้นว่า รัฐบาลยังคงอยู่ในสภาพล้าหลัง หากปล่อยให้บ้านเมืองเป็นแบบนี้ต่อไป คาบสมุทรเกาหลีอาจตกเป็นเมืองขึ้นของมหาอำนาจ ดังนั้นทั้งสองคนจึงได้แสดงทรรศนะต่อบ้านเมืองที่ตั้งอยู่บนลัทธิดาร์วินทางสังคมตามสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ

ความคิดหรือทรรศนะที่ยูและยุนแสดงออกมาตามสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ในช่วงนั้นก็เช่น ในกรณีของยู เสนอว่า โซซอนหรือเกาหลีควรจะเปิดทางให้ญี่ปุ่นเข้ามาบริหารจัดการภายในของเกาหลีในลักษณะของการปฏิรูป ได้แก่ การทหาร การต่างประเทศ และการจัดจ้างที่ปรึกษาชาวญี่ปุ่นมาให้คำแนะนำแก่ราชสำนักโซซอน หรือในกรณีของยุนที่เสนอว่าควรจะปฏิรูปและแก้ไขความคิดความเชื่อพื้นฐานของคนในสังคมที่ยุนมองว่าเป็น "จุดอ่อน" ของสังคมเกาหลี นั่นคือลัทธิขงจื้อใหม่และพุทธศาสนาซึ่งประเด็นนี้ผู้ปริทัศน์จะกล่าวในรายละเอียดข้างหน้า⁴

นอกจากบทบาทของยูและยุนในการนำเข้าและเผยแพร่ลัทธิดาร์วินทางสังคมเป็นรุ่นแรกๆ ในสังคมเกาหลีแล้ว ยังมีปัญญาชนอีกคนหนึ่งที่มีบทบาทการเผยแพร่ลัทธินี้ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นในเกาหลีคือ เหลียงฉีเซา (Liang Qichao) ซึ่งเป็นปัญญาชนจีนสมัยใหม่ที่เขียนบทความและหนังสือที่อิงกับลัทธิดาร์วินทางสังคมเป็นจำนวนมาก เนื้อหาส่วนนี้ปรากฏในบทที่ 4 *Salvation of the State and Race: Social Darwinism at the Dawn of the Twentieth Century* เนื้อหาบทนี้ที่โคโนฟซึ่ให้เห็นว่า ผลงานของเหลียงที่ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ของตนเองชื่อ *Qinyibao*

³ Vladimir Tiknonov, *Social Darwinism and Nationalism in Korea: the Beginnings (1880s-1910s) "Survival" as an Ideology of Korean Modernity* (Leiden: Brill, 2010), 21.

⁴ Ibid, 33, 35-40.

นั้นได้รับการแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นและภาษาเกาหลีจนได้รับความนิยมจากปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ที่กำลังศึกษาต่อในญี่ปุ่นขณะนั้นเป็นจำนวนมาก และปัญญาชนเหล่านี้ก็นำงานเขียนของเหลียงเผยแพร่ในสังคมเกาหลี โดยการแปลแล้วตีพิมพ์ลงสิ่งพิมพ์ต่อเนื่องหลายฉบับของเกาหลี เช่น หนังสือพิมพ์ฮวันซ็อง ซินมุน (*Hwanseong Sinmun*) หนังสือพิมพ์ทงนิบ ซินมุน (*Dongnip Sinmun*) วารสารซออุ (*Seo-U*) หรือวารสารโซ-นย็อน (*Sonyeon*) เป็นต้น⁵

ความคิดที่สำคัญของเหลียงประการหนึ่งที่ทำให้ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่สนใจคือ การให้ความสำคัญกับเสรีภาพของหมู่คณะเหนือกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล เหลียงเชื่อว่าหากคนในชาตินั้นสามารถรักษาเสรีภาพของหมู่คณะนั้นคือ การรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติไว้ได้แล้ว เสรีภาพส่วนบุคคลจะเกิดขึ้นตามมาโดยอัตโนมัติ นอกจากนี้เหลียงยังเปรียบเทียบเสรีภาพของหมู่คณะกับเสรีภาพส่วนบุคคลไว้ว่า เสรีภาพแบบแรกมีความเป็นอารยะ (*civilized freedom*) ในขณะที่เสรีภาพแบบหลังมีความล้าหลัง (*barbarian freedom*) โดยเหลียงยกย่องและชื่นชมอังกฤษในฐานะตัวอย่างของประเทศมหาอำนาจที่มีเสรีภาพแบบแรกซึ่งควรพิถีพิถันเป็นแบบอย่าง ทรรศนะของเหลียงเรื่องนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาเกาหลีและตีพิมพ์ลงในวารสารแทกุก ฮักโป (*Daeguk Hakpo*) โดยใช้ชื่อบทความว่า *On Freedom*⁶

หรืออีกความคิดหนึ่งของเหลียงที่น่าสนใจคือ การปฏิรูปประเทศให้มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและมีความเข้มแข็งทางทหาร เหลียงเสนอทรรศนะดังกล่าวโดยใช้จีนเป็นกรณีศึกษาว่า จีนจำเป็นต้องทำรัฐให้ทันสมัย (*modernization*) จึงจะสามารถดำรงเอกราชของรัฐได้ท่ามกลางกระแสการแข่งขันล่าอาณานิคมของชาติมหาอำนาจในเวลานั้น ทรรศนะของเหลียงนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาเกาหลีในบทความชื่อ *Rich State Strong Army (Fuguo Qianbing)*⁷ เป็นที่น่าสนใจที่สุดว่าชื่อและเนื้อหาของบทความตรงกับแนวคิด *fukoku kyohei* ของญี่ปุ่นที่ใช้ในช่วงการปฏิรูปเมจิซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นมหาอำนาจเทียบเท่าโลกตะวันตกในขณะนั้น⁸

⁵ Ibid, 83-85.

⁶ Ibid, 86-87.

⁷ Ibid, 87-88.

⁸ "fukoku kyohei" ในภาษาญี่ปุ่นนั้น มาจากคำว่า *fuguo qianbing* ในภาษาจีน มีความหมายตามตัวอักษรว่า "rich nation strong army" ซึ่งถือเป็นสโลแกนที่สำคัญของญี่ปุ่นในช่วงการปฏิรูปเมจิ โดยอาจเปรียบเทียบได้เป็น "วิธีการ" ในการนำพาญี่ปุ่นไปสู่การเป็นประเทศมหาอำนาจเทียบเท่าโลกตะวันตก รายละเอียดของ *fukoku kyohei* คือการพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นประเทศที่ร่ำรวยมั่งคั่งผ่านการส่งเสริมอุตสาหกรรมหนักและการค้า และการสร้างกองทัพให้เข้มแข็งเพื่อให้เป็นประเทศที่มั่นคง โปรดุดประวัตติความเป็นมาและข้อถกเถียงสโลแกนนี้ได้ ใน Richard J. Samuel, "Rich nation, Strong Army": National Security and the Technological Transformation of Japan (Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1994), 34-42.

นอกจากยูคิจุน ยูซึโฮ และเหลียงจีเซาแล้ว ยังปรากฏบทบาทของปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่อีกคนหนึ่งในการเผยแพร่ลัทธิคาร์วินาการสังคมคือ ซอแจพิล (Seo Jae-pil) ซึ่งเป็นหนึ่งในแกนนำจัดตั้งขบวนการชาตินิยมของเกาหลี นามว่า *The Independent Club (Dongnip Hyeophoe)* และซอยังเป็นแกนนำออกหนังสือพิมพ์เพื่อเผยแพร่ทัศนะของขบวนการในชื่อเดียวกับขบวนการคือ หนังสือพิมพ์ *The Independent (Dongnip Sinmun)* ในช่วงปี 1896-1899 เนื้อหาส่วนนี้ปรากฏในบทที่ 3 *Social Darwinism for the Public: The Tongnip Sinmun (The Independent) and The Popularization of Social Darwinism in the 1890s* ที่โคโนฟได้ศึกษาความคิดของซอที่ตีพิมพ์ลงในหนังสือพิมพ์ของขบวนการ โดยสามารถสรุปออกมาเป็น 2 ประเด็นหลักคือ ด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ ในด้านการเมืองนั้นจะพบว่า ซอนำเรื่องเชื้อชาติมาอธิบายว่า ชนชาติเกาหลีมีสถานะ “เหนือกว่า” ญี่ปุ่น โดยพิจารณาจากประวัติศาสตร์ที่ซอเชื่อว่า คนแมนจูเรีย ผู้เป็นบรรพบุรุษของคนเกาหลีในสมัยโบราณเคยเข้ายึดครองชาวไอนุ (Ainu) ของญี่ปุ่นมาก่อน คำอธิบายนี้ส่งผลต่อการอธิบายในเชิงอารยธรรมว่า อารยธรรมเกาหลีมีส่วนสำคัญหรือมีบทบาทในการสร้างสรรค์อารยธรรมญี่ปุ่นในสมัยโบราณ⁹ แต่ในขณะเดียวกัน จากการศึกษาที่ญี่ปุ่นเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่จนกลายเป็นประเทศมหาอำนาจในขณะนั้น เกาหลีก็ควรนำข้อดีส่วนนี้มาเป็นแบบอย่างในการพัฒนารัฐให้เข้มแข็ง¹⁰ ในขณะด้านเศรษฐกิจนั้น ซอเสนอมุมมองทั้งในด้านบวกและลบผสมกันไป กล่าวคือ ซอสนับสนุนให้เกาหลีเปิดประเทศให้ญี่ปุ่นเข้ามาลงทุน รวมทั้งใช้เกาหลีเป็นแหล่งวัตถุดิบป้อนโรงงานอุตสาหกรรมของญี่ปุ่น แต่ซอก็แสดงความกังวลว่าหากเปิดประเทศมากเกินไปนั้น ก็อาจทำให้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจตกอยู่ในมือต่างชาติ¹¹ โดยเฉพาะญี่ปุ่นที่เข้ามาจะมีอิทธิพลในคาบสมุทรเกาหลีมากขึ้นแทนที่จีนภายหลังสงครามจีน-ญี่ปุ่นในปี 1894

⁹ ภาพดังกล่าวนี้จะตรงกันข้ามกับคำอธิบายทางประวัติศาสตร์ยุคโบราณของเกาหลีในสมัยถัดมา กล่าวคือ เมื่อญี่ปุ่นเข้ามายึดครองคาบสมุทรเกาหลีแล้ว ก็ได้สร้างความชอบธรรมในการปกครองทางหนึ่งโดยสร้างคำอธิบายชุดหนึ่งว่า ในปี 369 พวกยะมะโตะ วะ (Yamato Wa) ได้ส่งกองทัพมายึดดินแดนแคว้นกายา (Gaya) ซึ่งอยู่ทางตอนใต้ของคาบสมุทรเกาหลี โดยพวกวะนี้ได้ยึดครองดินแดนแห่งนี้จนถึงปี 562 ชุดคำอธิบายนี้นักประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นในช่วงสมัยเมจิได้ตีความเอกสารชั้นต้นอย่างนิฮอน โชกิ (Nihon Shoki) และโคจิจิกิ (Kojiki)

อย่างไรก็ตาม นักประวัติศาสตร์รุ่นหลัง โดยเฉพาะนักประวัติศาสตร์เกาหลีกลับมองว่าชุดคำอธิบายนี้มีปัญหา เนื่องจากตีความจากหลักฐานชั้นต้นทั้งสองขึ้นอย่างมีอคติของนักประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสายชาตินิยมในสมัยอาณานิคม โปรดดูรายละเอียดข้อพิพาททางประวัติศาสตร์เรื่องนี้ได้ใน Djun Kil Kim, *The History of Korea*, 2nd edition (Westport, Conn.: Greenwood Press, 2014), 34-36.

¹⁰ Vladimir Tikonov, *Social Darwinism...*, 57-62,

¹¹ Ibid, 66-71.

2. ลัทธิดาร์วินทางสังคมกับศาสนา การศึกษา และเพศในสังคมเกาหลี

หลังจากที่ผู้ปริทัศน์กล่าวถึงการนำเข้าและการเผยแพร่ลัทธิดาร์วินทางสังคมโดยปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ในสังคมเกาหลีแล้ว เนื้อหาอีกส่วนหนึ่งที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้คือ บทบาทของลัทธิดังกล่าวในการอธิบายศาสนา เพศ และระบบการศึกษา โดยทรรศนะของปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ที่มีต่อเรื่องดังกล่าวนี้ล้วนมีเป้าหมายสูงสุดคือ การปรับปรุงหรือการปฏิรูป “วิธีคิด” ของคนในสังคมให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้ประเทศสามารถ “อยู่รอด” หรือเผชิญหน้ากับลัทธิจักรวรรดินิยมที่เกาหลีต้องประสบในขณะนั้นได้

ประเด็นแรกที่ทีโคเนอฟกล่าวถึงคือ ศาสนาหรือความคิดความเชื่อในสังคมเกาหลี ประเด็นที่ปัญญาชนต่างถกเถียงกันในเวลานั้นคือลัทธิขงจื้อใหม่และพุทธศาสนา กล่าวคือ ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่หลายคนมองว่าความคิดความเชื่อทั้งสองนี้เป็น “ตัวถ่วง” ความเจริญก้าวหน้าในโลกสมัยใหม่ ดังจะเห็นได้จากเนื้อหาในบทที่ 5 *Survival, God, and Buddha: Social Darwinism in the Buddhist Context* ที่ทีโคเนอฟชี้ให้เห็นว่า พุทธศาสนามีเรื่องลึกลับเหนือธรรมชาติที่พิสูจน์ไม่ได้เข้ามาปะปนในคำสอนค่อนข้างมาก ซึ่งขัดกับความเจริญในโลกสมัยใหม่ที่ตั้งอยู่บนฐานคิดแบบวิทยาศาสตร์ จนทำให้พักอินซิก (Bak Uen-sik) เสนอความคิดในคำนำหนังสือแปล *Jodoshu Kankoku Kaikyoji* ของฮิโรยะสุ ชินสุอิ (Hiroyasu Shinsui) ว่า ในเมื่อพุทธศาสนาต้องเผชิญกับกระแสทำลายจากลัทธิดาร์วินทางสังคม ก็มีทางเลือกอยู่ 2 ทางคือ การยืนหยัดปกป้องพุทธศาสนาให้อยู่รอดจากกระแสนี้ หรือจะลงมือปฏิรูปพุทธศาสนาให้เข้ากับกระแส¹² แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญญาชนอีกกลุ่มหนึ่งได้ออกมาสนับสนุนพุทธศาสนาให้คงอยู่ในสังคมต่อไป ดังเช่น ฮันย็องอึน (Han Yeong-uen) ที่อธิบายพุทธศาสนา (ในที่นี้คือนิกายมหายาน) ว่ามีลักษณะเป็น “transcendental egalitarianism” นั่นคือ ทุกคนมีสิทธิ์อย่างเท่าเทียมกันในการเข้าถึงพุทธศาสนาตามคำสอนในนิกายมหายาน (ยานพาหนะขนาดใหญ่ที่พาผู้คนจำนวนมากเข้าถึงนิพพานได้) และฮันย็องอึนยังเสนอทรรศนะอีกว่า หากปฏิบัติตามนี้ได้ โลกมนุษย์ก็จะมีรัฐและเชื้อชาติหลอมรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (unity of states and races) ซึ่งถือเป็นวิวัฒนาการทางสังคมขั้นสูงในมุมมองของฮัน¹³

นอกจากพุทธศาสนาแล้ว ลัทธิขงจื้อใหม่ก็ยังคงเป็นความเชื่อหนึ่งที่ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่วิพากษ์วิจารณ์ในเวลานั้น โดยปัญญาชนกลุ่มหนึ่งมองว่าลัทธิขงจื้อใหม่มุ่งตอบสนองผู้ปกครองรัฐเป็นหลัก ทำให้ผู้ปกครองดำเนินวิถีการปกครองราวกับรัฐนั้นเป็นทรัพย์สินส่วนตัว นั่นคืออำนาจถูกรวมศูนย์อยู่ที่ราชสำนักโซซอนนั่นเอง แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญญาชนอีกกลุ่มหนึ่ง

¹² Ibid, 117.

¹³ Ibid, 129-130.

เห็นคุณค่าคำสอนบางประการในลัทธินี้ นั่นคือ หลักความไม่เห็นแก่ตัว (selflessness) ที่สามารถนำมาปรับใช้กับลัทธิชาตินิยมได้ ดังปรากฏในบทบรรณาธิการและบทความหลายชิ้นในหนังสือพิมพ์ *แทฮัน แมอิล ซินโบ (Daehan Maeil Sinbo)* ที่โคโนฟุได้วิเคราะห์ด้วยบทที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับนี้โดยพบว่า หลักความไม่เห็นแก่ตัวดังกล่าวนี้สามารถนำมาปลูกฝังให้คนในชาติอุทิศกายและใจเพื่อชาติได้นั่นเอง¹⁴

ประเด็นด้านการศึกษา นับเป็นอีกหัวข้อที่ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ได้แสดงทรรศนะถกเถียงกันผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เนื้อหาส่วนนี้ปรากฏในบทที่ 6 *Knowledge Is Strength: Social Darwinism in Pre-Colonial Education* ที่โคโนฟุอธิบายผลการศึกษาว่า ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่มองญี่ปุ่นเป็นต้นแบบการศึกษาสมัยใหม่ซึ่งได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎหมายให้เยาวชนญี่ปุ่นต้องเข้าสู่การศึกษาภาคบังคับหรือการกำหนดให้นักเรียนต้องเรียนรายวิชาต่าง ๆ ที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองตามที่รัฐต้องการ¹⁵ นับเป็นพื้นฐานสำคัญข้อหนึ่งที่ทำให้ญี่ปุ่นกลายเป็นมหาอำนาจในโลกตะวันออก ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่เหล่านี้เชื่อว่า การศึกษาแผนตะวันตกนี้จะทำให้เกาหลีสามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ เป็นเหตุให้รัฐสามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางกระแสการรุกรานของชาติมหาอำนาจต่าง ๆ ในคาบสมุทรเกาหลี

จุดที่น่าสนใจของบทนี้คือ ที่โคโนฟุใช้หลักฐานที่เป็นตำราของนักเรียนเกาหลี ซึ่งจะพบว่ามิใช่ข้อความหรือเนื้อหาที่ได้รับอิทธิพลจากลัทธิดาร์วินทางสังคม เช่น ค่านิยมเรื่องการแข่งขันที่ปรากฏในหนังสือเรียน *Book of Moral Self-Cultivation* ของกระทรวงศึกษาธิการเกาหลีในขณะนั้น ผู้แต่งหนังสือเรียนเล่มนี้ได้สาธกกรณีนักเรียนคนหนึ่งที่ใช้วิธีสปรกในการเอาชนะคู่แข่งจนถูกครูลงโทษในที่สุด¹⁶ หรือในหนังสือเรียน *Middle School Moral Self-Cultivation Textbook* ที่ปลูกฝังวิธีการรักษาชาติโดยถือเป็นหน้าที่ที่เยาวชนพึงกระทำ ได้แก่ การอ่านประวัติศาสตร์ของชาติ การเสียภาษี และการเกณฑ์ทหาร¹⁷ นับเป็นภาพตัวอย่างของการต่อสู้ดิ้นรนของเกาหลีเพื่อความอยู่รอดในช่วงเวลานั้น

ส่วนสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้จะกล่าวถึงอิทธิพลของลัทธิดาร์วินทางสังคมที่มีต่อเรื่องเพศ โดยปรากฏเนื้อหาในบทที่ 7 *Muscular Nationalism at the Dawn of The New Century: Social Darwinism as An Ideology of Hegemonic Masculinity* ที่โคโนฟุอธิบายเนื้อหาส่วนนี้ว่า ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่บางส่วนวิพากษ์วิจารณ์วิถีคิดและวิถีปฏิบัติของผู้คนในสังคมซึ่ง

¹⁴ Ibid, 91-96.

¹⁵ Ibid, 137-141.

¹⁶ Ibid, 146.

¹⁷ Ibid, 146-147.

ปกคลุมไปด้วยอิทธิพลของลัทธิขงจื้อใหม่มายาวนานหลายศตวรรษจนทำให้ผู้คนมีจิตใจโน้มเอียงไปในทางเพศหญิง เนื่องจากลัทธิขงจื้อใหม่จะให้ความสำคัญกับเรื่องการศึกษามากกว่าการทหาร ดังจะเห็นได้จากสถานะของชนชั้นยังบัน (Yangban)¹⁸ ที่ฝ่ายพลเรือนจะมีความก้าวหน้าและอำนาจหน้าที่ราชการสูงกว่าฝ่ายทหาร ดังนั้นการเน้นไปที่การศึกษา โดยเฉพาะการอ่านหนังสือหรือการท่องตำรา ทำให้ผู้เรียนขาดความกล้าหาญ ความแข็งแรง และความอดทนซึ่งเป็นคุณสมบัติของความเป็นเพศชายไป¹⁹ กลายเป็นอุปสรรคต่อการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม นั่นคือการอุทิศตนโดยการต่อสู้และเสียสละเพื่อชาตินั่นเอง

วิธีการที่ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ในขณะนั้นเสนอเพื่อแก้ปัญหาข้างต้นนั้น สามารถสรุปออกมาได้เป็น 2 แนวทางหลักตามที่ปรากฏในหนังสือคือ การบรรจุวิชาพลศึกษาลงในหลักสูตรและการฝึกวิชาทหารซึ่งต่างมีความสัมพันธ์กันอยู่ กล่าวคือ พลศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแรงและพลังกำลังของร่างกายซึ่งเป็นพื้นฐานประการหนึ่งในการฝึกทหารแบบสมัยใหม่ วิธีการเสริมสร้างและปลูกฝังความเป็นชายให้แก่ชาวเกาหลีนั้น สะท้อนออกมาจากทฤษฎีของปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่หลายคนในเวลานั้น เช่น อีอิก (Yi Ik) ได้เสนอความเห็นในบทความ *On Cutting (The Knot) with One Strike of the Axe 3* ในนิตยสาร *โฮนัม ฮักโป (Honam Hakpo)* ว่า คนวัยหนุ่มควรจะเล่นกล้ำมเนื้อส่วนแขนและขาอย่างน้อยวันละ 1 ชั่วโมงทุกวัน พร้อมทั้งเสริมสร้างความแข็งแรงให้จิตใจด้วย²⁰ หรือคิมฮีซ็อน (Kim Hui-seon) ได้แสดงความคิดเห็นในบทความ *The Necessity of Physical Education* ในวารสารขออุว่า ความเข้มแข็งของชาตินั้นขึ้นอยู่กับความแข็งแรงของพลเมือง²¹ เป็นต้น จากที่ผู้ปริทัศน์กล่าวมาข้างต้นจะพอเห็นได้ว่า “ความเป็นชาย” ถือเป็นคุณสมบัติที่เหมาะสมที่สุดในสายตาของปัญญาชนเหล่านี้ในการปลูกฝังพลเมืองให้มีความแข็งแรงทางด้านร่างกายและจิตใจ พร้อมทั้งจะอุทิศตนและเสียสละชีพเพื่อชาตินั่นเอง

¹⁸ คำว่า “ยังบัน” ในประวัติศาสตร์เกาหลีหมายถึง กลุ่มคนที่รับราชการในราชสำนัก 2 กลุ่มคือ กลุ่มข้าราชการพลเรือนหรือที่เรียกว่า “มุนบัน” (munban) ในภาษาเกาหลี และกลุ่มข้าราชการทหารหรือที่เรียกว่า “มูบัน” (muban) ในภาษาเกาหลี โดยในสมัยราชวงศ์โชซอนนั้น กลุ่มข้าราชการพลเรือนจะมีอำนาจและอิทธิพลทางการเมืองมากกว่ากลุ่มข้าราชการทหาร อันเนื่องมาจากอิทธิพลของลัทธิขงจื้อใหม่ในสังคมที่เน้นยกย่องผู้มีการศึกษา โดยเฉพาะผู้ที่เชี่ยวชาญและชำนาญตำราของลัทธินี้มากกว่ากลุ่มทหาร โปรดดูรายละเอียดเกี่ยวกับยังบันได้ใน Michael J. Seth, *A Concise History of Premodern Korea : from Antiquity through the Nineteenth Century*, 2nd ed (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2016), 175-178.

¹⁹ Vladimir Tikonov, *Social Darwinism...*, 96-97.

²⁰ Ibid, 189.

²¹ Ibid, 187.

3. ลัทธิดาร์วินทางสังคม: มุมมองด้านเวลาและพื้นที่

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้โดยตลอดแล้ว ผู้อ่านอาจตั้งคำถามหรือพินิจต่อไปได้อีกใน 2 ประเด็นซึ่งล้วนแล้วแต่ทำให้เห็นมุมมองหรือภาพของลัทธิดาร์วินทางสังคมที่น่าสนใจ ประเด็นแรกคือ ในแง่ของเวลา จะเห็นได้ว่า เนื้อหาหลักที่ทีโคเนอฟนำเสนอในหนังสือเล่มนี้อยู่ในช่วงเวลา “หัวเลี้ยวหัวต่อ” ของประวัติศาสตร์เกาหลีสมัยใหม่ตอนต้นที่ต้องเผชิญกับมหาอำนาจชาติต่าง ๆ ทั้งในและนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออก ภาพของลัทธิดาร์วินทางสังคมที่ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่รับเข้ามาก็เป็นไปตรงรอยละเอียดที่ผู้ปริทัศน์ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่หลังจากที่เกาหลีตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นแล้ว ลัทธิดาร์วินทางสังคมในเกาหลีก็มีการนำไปใช้ประโยชน์และคลี่คลายไปตามบริบททางประวัติศาสตร์ที่เปลี่ยนไปซึ่งทีโคเนอฟได้กล่าวไว้ในส่วนบทสรุปของหนังสือเล่มนี้ ตัวอย่างที่น่าสนใจ เช่น ในสมัยอาณานิคมของญี่ปุ่นนั้น ปรากฏปัญญาชนบางคนได้นำแนวคิดของลัทธินี้ไปอธิบายประวัติศาสตร์เกาหลีว่า สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกาหลีอ่อนแอจนไม่สามารถสู้มหาอำนาจในโลสมัยใหม่ได้นั้นคือ การที่ชนชั้นนำของเกาหลีสยบยอมต่อจีนในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะทางด้านการเมืองและวัฒนธรรม จนทำให้สังคมเกาหลีขาดจิตวิญญาณการต่อสู้และอิสรภาพ หรืออีกตัวอย่างหนึ่งคือ ผู้เขียนชี้ให้เห็นถึงการคลี่คลายของลัทธิดาร์วินทางสังคมในเกาหลีภายหลังการได้รับเอกราชว่า ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่สมาทานลัทธิดาร์วินทางสังคมนั้น มักจะมีความคิดทางการเมืองที่โน้มเอียงไปทาง “ฝ่ายขวา” ซึ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงสังคมแบบ “ค่อยเป็นค่อยไป”²² แนวคิดของปัญญาชนเหล่านี้จะเข้าไปมีบทบาทในเกาหลีใต้ เช่น อันโฮซัง (An Ho-sang) ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ในช่วงสมัยอาณานิคมที่ต่อมาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการคนแรกของเกาหลีใต้ได้เสนอแนวคิด “One People” (Ilmin) อันมีสาระสำคัญประกอบด้วย ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ การมีสายเลือดจากบรรพบุรุษร่วมกัน และความสามัคคีกันภายใต้การนำของประธานาธิบดีย็องซังมัน (Yi Sueng-man) ซึ่งเป็นผู้นำคนแรกของเกาหลีใต้²³ หรือพักจ็องฮี (Pak Jeong-hui) อดีตประธานาธิบดีของเกาหลีใต้ในปี 1961-1979 ที่เน้นให้คนในชาติอุทิศตนทำงานอย่างหนักเพื่อฟื้นฟูประเทศภายหลังสงครามเกาหลีและเพื่อความอยู่รอดของชาติในช่วงสงครามเย็น เป็นต้น²⁴ ในขณะที่กรณีของเกาหลีเหนือ นั้น ทีโคเนอฟชี้ว่า ชนชั้นนำของเกาหลีเหนือมุ่งสมาทานแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบ “รุนแรง” อย่างลัทธิฟาสซิสต์ (Fascism) ในการสร้างชาติเป็นหลักมากกว่า²⁵

²² Ibid, 218.

²³ Ibid, 220.

²⁴ Ibid

²⁵ Ibid, 218.

ประเด็นต่อมาคือ ในแง่ของพื้นที่นั้น จะพบว่า ลัทธิจารีวินทางสังคมนั้นถือเป็นแนวคิดที่ปัญญาชนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ออกรับเข้ามาเป็นส่วนเสริมให้ลัทธิชาตินิยมมีความเข้มข้นขึ้นเพื่อต่อสู้กับลัทธิจักรวรรดินิยมในเวลานั้น โดยแต่ละพื้นที่ที่รับลัทธินี้เข้ามาต่างปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมของตน โดยผู้ปรับจะยกตัวอย่างเปรียบเทียบการนำลัทธิจารีวินทางสังคมมาอธิบายศาสนาและความเชื่อโดยปัญญาชนสมัยใหม่ของเกาหลีและจีน ดังนั้นในกรณีของเกาหลีจะเห็นได้ว่า เมื่อปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่รับเข้ามาแล้ว ก็มิได้รับเข้ามาโดยตรง แต่มีการปรับเปลี่ยนเนื้อหาและภาษาที่ใช้ให้เข้ากับสังคมเกาหลีในเวลานั้นที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นช่วงเวลาปะทะกันทางความคิดระหว่างความคิดแบบจารีตและแบบตะวันตก กล่าวคือ แม้ว่าจะในช่วงแรกของการรับลัทธิจารีวินทางสังคมเข้ามา ลัทธิขงจื้อใหม่จะถูกวิพากษ์วิจารณ์ในฐานะ “ตัวถ่วง” ความก้าวหน้าของสังคมเกาหลีสมัยใหม่ แต่ในเวลาต่อมาก็มีปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่บางคนมองว่า การจะทำให้รัฐเข้มแข็งได้ท่ามกลางสภาวะการแข่งขันล่าอาณานิคมนั้น เกาหลีควรจะหันกลับมาพิจารณาความคิดความเชื่อดั้งเดิมที่มีประโยชน์ในการปลูกฝังลัทธิชาตินิยม ตัวอย่างเช่น การนำแนวคิดหรือคำสอนเรื่องความจงรักภักดีต่อผู้ปกครองซึ่งถือเป็นหลักปฏิบัติสำคัญในลัทธิขงจื้อใหม่มาปรับเปลี่ยนให้เป็นการภักดีหรืออุทิศตนเพื่อชาติแทน นับเป็นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางจิตใจให้แก่คนเกาหลี พร้อมกับยังเป็นการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นเกาหลีในภาวะกระแสความเป็นสมัยใหม่ไหลบ่าเข้ามาในสังคมเกาหลี ทำนองเดียวกับกรณีของญี่ปุ่นที่แม้ว่าจะปฏิรูปบ้านเมืองให้เป็นสมัยใหม่แล้ว แต่ก็ยังคงอัตลักษณ์ทางด้านจิตวิญญาณเอาไว้ นั่นคือ การยึดมั่นในลัทธิชินโต²⁶ ซึ่งอาจถือเป็น “โมเดล” ในการสร้างชาติที่น่าสนใจในสายตาของปัญญาชนเหล่านี้

ในขณะที่หากมองไปที่สังคมจีนในเวลาเดียวกันนั้นจะพบการอธิบายเกี่ยวกับลัทธิขงจื้อบนสาระสำคัญบางประการจากลัทธิจารีวินทางสังคมด้วยเช่นกัน ตัวอย่างที่สำคัญเช่น คังโย่วเหวย (Kang Youwei) ได้เสนอว่า จีนควรหันกลับไปหาลัทธิขงจื้อแบบดั้งเดิม (old text) ซึ่งตกอยู่ในช่วงสมัยราชวงศ์โจวอันเป็นเวลาซึ่งขงจื้อมีชีวิตอยู่จนถึงสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออกเท่านั้น เพราะคังมองว่า หลังจากนั้นแล้ว ลัทธิขงจื้อถูกชำระขึ้นใหม่โดยหลิวซิน (Liu Xin) ในสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันตก ทำให้ลัทธินี้แปรเปลี่ยนไป ไม่บริสุทธิ์ดังแต่ก่อน ทั้งนี้ สาเหตุที่คังพยายามฟื้นฟูลัทธิขงจื้อแบบดั้งเดิมขึ้นมาเช่นนี้ เนื่องจากคังเชื่อว่า การหันไปหาความเชื่อแบบดั้งเดิมนั้น จะทำให้สามารถต่อสู้กับศาสนาจากโลกตะวันตกได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาครีสต์ที่กำลังไหลบ่าเข้ามา

²⁶ Philip J. Adler, and Randall L. Pouwels, *World Civilizations*, 6th ed. (Belmont, CA: Thomson/Wadsworth, 2012), 611.

ในสังคมจีนเวลานั้น²⁷ ดังนั้นหากเปรียบเทียบการอธิบายศาสนาและความเชื่อบนฐานความคิดจากลัทธิจารีวินทางสังคมทั้งสองประเทศแล้ว จะพบความคล้ายคลึงกันประการหนึ่งคือ การใช้ศาสนาและความเชื่อหลักในพื้นที่เหล่านั้นเป็นเครื่องแสดงอัตลักษณ์ของตนเองและใช้เป็น “เกราะ” ป้องกันวัฒนธรรมจากตะวันตกนั่นเอง

4. เก็บตกจากหนังสือ

นอกเหนือจากเนื้อหาที่เกี่ยวข้องของลัทธิจารีวินทางสังคมในประวัติศาสตร์เกาหลีสมัยใหม่ และภูมิภาคเอเชียตะวันออกแล้ว ยังมีประเด็นเบ็ดเตล็ดบางประการที่เป็นข้อสังเกตจากการอ่านหนังสือเล่มนี้ ได้แก่

ประการแรกคือ “สื่อสิ่งพิมพ์” ถือเป็นอุปกรณ์สำคัญในการส่งผ่านความคิดจากโลกภายนอกเข้ามาในสังคมเกาหลี หากพิจารณาเนื้อหาโดยตลอดทั้งเล่มแล้วจะพบว่า ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ส่วนมากรับทราบลัทธิจารีวินทางสังคมจากงานเขียนตามสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และนำเข้ามาเผยแพร่ในสังคมเกาหลีผ่านหนังสือพิมพ์ วารสาร และงานแปลต่าง ๆ นับเป็นเครื่องยืนยันถึงความสำคัญของเทคโนโลยีการพิมพ์ในการเปลี่ยนแปลงสังคมเข้าสู่สมัยใหม่ทำนองเดียวกับในโลกตะวันตกที่สังคมเปลี่ยนจากสมัยกลางเข้าสู่สมัยใหม่ ส่วนหนึ่งก็มาจากสื่อสิ่งพิมพ์ซึ่งมีประสิทธิภาพในการแพร่กระจายความคิดหรือองค์ความรู้ใหม่นั้นเอง²⁸

ประการต่อมาคือ จากการที่ผู้ปริทัศน์ได้วิจักษ์หนังสือเล่มนี้โดยตลอดแล้ว จะพบปัญหาหรือข้อบกพร่องประการหนึ่งคือ ความต่อเนื่องของเนื้อหา สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมบทความวิจัยต่างๆ ที่เคยตีพิมพ์ในวารสารหัวต่างๆ ภายใต้หัวข้อทางด้านลัทธิจารีวินทางสังคมตั้งปรากฏในส่วนกิตติกรรมประกาศของหนังสือตัวอย่างเช่น ประเด็นเรื่องการวิพากษ์ลัทธิขงจื้อใหม่และพุทธศาสนาของปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่นั้นได้ปรากฏทั้งในบทที่ 2 บทที่ 3 และบทที่ 5 เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้นับเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ภูมิปัญญา (intellectual history) เกาหลีสมัยใหม่ได้เป็นอย่างดีเล่มหนึ่ง โดยให้ภาพของกระแสความคิดในหมู่ปัญญาชนเกาหลีสมัยใหม่ที่เห็นปัญหาบ้านเมืองจากการไม่ปรับตัวให้ทันสมัยของราชสำนักโชซอน ใน

²⁷ Svaverud, Rune, “Social Darwinism and China’s Relationship with Korea and Japan in the Late 19th and Early 20th Century,” *International Journal of Korean History* 2 (December 2001): 112-113.

²⁸ โปรดดูผลกระทบของเทคโนโลยีการพิมพ์ที่มีต่อพัฒนาการในโลกตะวันตกโดยสังเขปได้ใน Diana Childress, *Johannes Gutenberg and the Printing Press* (Minnesota: Twenty-First Century Books (CT), 2007), 112-122.

ความคิดของผู้ปริทัศน์เห็นว่า หากราชสำนักโชซอนลดความคิดแบบอนุรักษนิยมลง แล้วเปิดโอกาสให้ปัญญาชนเหล่านี้ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อผลักดันแนวคิดหรือนโยบายของตนเองให้ปรากฏผลเป็นรูปธรรม ก็อาจทำให้เกาหลีรอดพ้นจากการตกเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นได้ หรือถ้าหากต้องตกเป็นอาณานิคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็คงมีไชน่าที่ของญี่ปุ่นเพียงฝ่ายเดียวในการทำให้เป็นสมัยใหม่ในคาบสมุทรเกาหลีแบบที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์เมื่อศตวรรษที่แล้ว

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- Adler, Philip J. and Randall L. Pouwels. *World Civilizations*. 6th ed. Belmont, CA: Thomson/Wadsworth, 2012.
- Childress, Diana. *Johannes Gutenberg and the Printing Press*. Minnesota: Twenty-First Century Books (CT), 2007.
- Djun Kil Kim. *The History of Korea*. 2nd ed. Westport, Conn.: Greenwood Press, 2014.
- Samuel, Richard J. "Rich nation, Strong Army": National Security and the Technological Transformation of Japan. Ithaca, N.Y.: Cornell University Press, 1994.
- Seth, Michael J. *A Concise History of Premodern Korea: From Antiquity through the Nineteenth Century*. 2nd ed. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2016.
- Tikonov, Vladimir, *Social Darwinism and Nationalism in Korea: the Beginnings (1880s-1910s) "Survival" as an Ideology of Korean Modernity*. Leiden: Brill, 2010.

บทความวารสาร

- Rune Svaverud. "Social Darwinism and China's Relationship with Korea and Japan in the Late 19th and Early 20th Century." *International Journal of Korean History* 2 (December 2001): 112-113.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- "Department of Culture Studies and Oriental Languages, Faculty of Humanities." University of Oslo. <https://www.hf.uio.no/ikos/english/people/aca/korean-studies/vladimit/index.html> (accessed September 13, 2019).
- "Social Darwinism." HISTORY. <https://www.history.com/topics/early-20th-century-us/social-darwinism> (accessed August 16, 2019).